

בבא בתרא נז-ב

עניין: שלחן של תלמיד חכם

של"ה שער האותיות ק' עמק ברכה סעיף ו'

על כן נראה לעניות דעתי, שרמזו רז"ל כאן למה שהזכרנו בסמוך בדברי הר"י יעבץ, והוא כי בהיות שמדריך התלמיד חכם להיותו פרוש ונזהר במעשיו יותר משאר העם כדאמרן, וכל אשר הוא עושה עושה בשביל תכלית טוב או בשביל שהוא דרך אל התכלית ההוא. ולכן בעי במאמר הנזכר שלחן של תלמיד חכם כיצד, כי בודאי שלחן של תלמיד חכם גדול משלחן שאר העם ביתר שאת וביתר עז התורה והמצות, כי לא יעשו דבר קטן או דבר גדול כי אם כשימשוך ממנו איזה תכלית טוב, וקא בעי באיזה דבר הוא ששלחנם גדול משלחן שאר העם [רוצה לומר איזה תכלית טוב נמשך משלחן של תלמיד חכם]. והשיב, שני שלישי גדיל, ומלת גדיל הוא מלשון גדולה ורוממות, רוצה לומר התלמיד חכם יעשה בשלחנו דהיינו בשעת אכילה שני מיני מצות הנקראים גדיל, והם תורה ועני, כי טובים השנים למחילת חטא ולסליחת עון כדלעיל. התורה נקראת גדיל על שם שמגדלתו ורוממתו על כל המעשים, והמאכיל עני על שלחנו, שזהו הצדקה המעולה כדלעיל, הוא גם כן נקראת גדיל על שם הכתוב (משלי י, יד): צדקה תרומם גוי, שדרשו רז"ל פרק קמא דבבא בתרא (י, ט): אלו ישראל דכתיב (שמו"ב ו, ג): ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ. ומה שאמר שלישי גלאי וכו' זהו כפשוטו, כלומר, כיון שעשה שלחנו מזבח כפרה בעני ותורה, נחשב לו סעודתו כקרבן במזבח ונסלח לו לכפר עליו, ואז יאכל וישתה כפי רצונו, כי קדוש הוא ומן הקדשים יאכל כדי חייו שיהא גופו בריא לעבודת השם יתברך כנזכר לעיל.

ומלת גלאי הוא מורה על אכילה ושתייה, בשכבר ידעת כי מלת גלוי ומלת מפורסם עניינם אחד, וידעת גם כן כי הפלוסופים קראו להנאות הגשמיות מפורסמות שמשמשות במפורסמות, והוא הגוף שהוא גלוי ומפורסם, והנשמה כל כבודה בת מלך פנימה איז לה הנאה מזה כלל. ומה שאמר שלישי לא פחות ולא יותר, מלתא אגב אורחיה קא משמע לן מוסר השכל שכשישתמש אדם במפורסמות, דהיינו אכילה ושתייה כדרך כל הארץ, אז לא יאכל לשובע למלא בטנו ותאוותו כבהמה, רק יאכל שלישי וישתה שלישי ושלישי המותר יניח פנוי, כדאמר אליהו לרב יודא בערבי פסחים ובגיטין (ט, ב), אכול שלישי ושתה שלישי והנח שלישי וכו', וזהו שלישי גלאי, רצונו לומר פנוי, וקל להבין. ועם זה מתורצים הקושיות שהקשינו על המאמר, והכל עולה יפה מסכים מכל צד אל מה שזכרנו בסמוך.

בן יהודע

דף נ"ז. שלחן של ת"ח כ"ל, שני שלישי גדיל ושליש גלאי. נ"ל בס"ד אומרים עליו דברי תורה גדיל הם חלק הרמז והדרש שפירסם וגו' וכו', ושליש גלאי הפשוט. או שני שלישי גדיל תורה שבכתב ושליש גלאי מוסר ודרך ארץ. ובני ידיו כה"ר יעקב נר"ו פירש שלחן רמז לאשה, כמ"ש בגמרא שלחן ערכתי לו, ואיתא בגמרא על איתא שלוש שאלמה כשהיה משמש עמה היה מכסה שני טפחים ומגלה טפח, ולז"ל שני שלישי גדיל ר"ל מכוסה, ושליש גלאי, עכ"ל נר"ו:

תולדות יעקב יוסף

פרשת בהר

עוד י"ל, ונבאר ש"ס דב"ב (דף מ), שלחן של ת"ח ב' שלישי גדיל ושליש גלאי, ושל ע"ה כמדורה. ופירש רש"י גדיל מכוסה במפה, ושליש גלאי מגולה, והוא תמוה. גם פירוש רש"י יש להבין, מה ענין תואר מכוסה לענין גדיל. ונראה לי דכתבתי במקום אחר (פרש"י ירו) ביאור מ"ש בית יוסף (אורח חיים סימן רפח) הנ"ל לחלק בין פועלים לבין ת"ח, שהפועלים ישלימו בשבת ביטול תורה של כל השבוע. והעולה משם דכתבו הקדמונים לחלק כ"ד שעות היום והלילה על ג' חלקים, ח' שעות בתורה ותפלה, וח' שעות במשא ומתן, וח' שעות בשינה, וסימניך א"ז תשכיל, א"ז תצליח, א"ז ישנתי וכו' יע"ש.

והנה ג' תפלות שהוא ג' שעות בכל יום מתפללין גם הפועלים, אם כן מבטלין מהתורה בכל יום ה' שעות, ועולה אל ה' ימי השבוע כ"ה שעות, כי בער"ש גם הת"ח מבטל מהתורה, כמ"ש בפור (אורח חיים סימן ט) ישכים לעסוק בצרכי שבת. וא"כ שבת לילו ויומו שיש בו כ"ד שעות ועם תוספת שעה אחד שצריך להוסיף מחול על הקודש עולה כ"ה שעות, א"כ שפיר משלים בשבת כ"ה שעות אלו עבור כל השבוע. הגם דכתבתי שם כי שבת עצמו

וא"כ מה שהוא ביד בני עולם שלישי היום עוסק בתורה ובעבודת ה' וסימניך אז תשכיל, ושליש היום במשא ומתן א"ז תצליח וכו', מה שאין כן הת"ח גם שלישי היום עוסק במשא ומתן וכו' הוא עוסק גם כן בתורה, דהיינו במחשבה שהיא מכוסה לקשר הגשמי ברוחני.

ובזה יובן שולחן של ת"ח המקשר שלישי היום עוסק בגשמי ופרנסת צרכי שלחנו, אל שלישי היום עוסק ברוחני, דזהו גדיל שמרכיב וגודל ומחבר ב' בחינות יחד הגשמי עם הרוחני. אמנם זה מכוסה במחשבה, וזה שפירש רש"י וכו'. ושליש היום עוסק בשינה ושאר צורכיו הוא שלישי גלאי שהוא מגולה לכל, מה שאין כן שולחן של ע"ה הוא כמדורה של גיהנם, שאומר תמיד הב היום ולילה לא ישבות, ועוסק תמיד בצרכי העוה"ז.